

IOAN 5, 39 – UN STUDIU ASUPRA MODULUI DE CITIRE ȘI RECEPTARE A SCRIPTURII ÎN SPAȚIUL CREȘTIN, IUDAIC ȘI ISLAMIC*

DRD. JOHANN MALAKI**

ABSTRACT: This article is about the reception of the Bible in Islam, Christianity, and Judaism, the so-called religions of the Scripture. Despite their different beliefs all of them value the Bible and many of their religious beliefs are based on it. The Bible is an important support for the dialogue and the approach of these three religions. Nevertheless, every religion is appreciating the Bible differently. For example, Muslims are considering the Bible important only after the Qu'ran. The Bible is still the Word of God but altered by Jews and Christians. These would explain the differences to the Qu'ran. In the interfaith dialogue, this could get the dialogue into hot water. The same is to say about Jews in comparison to Christians. Christians teach that the Old Testament, the Bible of the Jews, is only a path to discover Jesus the Messiah, but the Jews understand the Law of the Old Testament as the only way to gain eternal Life. This means that the approach to the Bible and the understanding of it is different. In addition to that, we have many differences between Christians of different denominations concerning the reception of the Bible, or when we refer to the way they see the inspiration of the Bible. The purpose of this article is to outline the differences that we have to consider when one engages in an interfaith dialogue.

KEYWORDS: Islam, Christianity, Judaism, inspiration, interfaith dialogue, Qur'an, St. John of Damascus.

PRELIMINARII

Comunicarea este elementul care coagulează o societate. Aceasta se realizează prin schimbul de informații, ceea ce duce la cunoaștere și apropiere. Modul comun de transmitere a informației este dialogul. Scopul prim al comunicării este schimbul de idei, dar scopul mai adânc este răspândirea unei credințe pentru a o face comună și a îndepărta antipatiile și fricile. Acest lucru este important, deoarece o credință comună unește grupurile și în cele din urmă o societate¹. Astfel, un dialog are ca punct fundamental un element comun părților de dialog. În cadrul dialogului interreligios

* Studiul de față a fost redactat sub coordonarea Pr. Prof. Univ. Dr. Stelian Tofană, care și-a dat avizul pentru publicare.

** Doctorand la Școala Doctorală de Teologie „Isidor Todoran”, Facultatea de Teologie Ortodoxă, Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca, email: malakijohann@gmail.com.

– mai ales dacă Sfânta Scriptură este valorificată de ambele părți – punctul fundamental este felul de a trata Scriptura și modul de interpretare al ei de către fiecare parte a dialogului. Un dialog se întemeiază pe afirmații și argumente. Or, argumentele religioase relevante sunt desprinse din scrierile revelate de Dumnezeu. Însă trebuie observat faptul că diferențele interconfesionale și interreligioase nu sunt doar la nivel de mărturisire de credință, ci și la nivel de receptare și interpretare a Scripturii. În dialogul creștin interconfesional sau interreligios între creștini, iudei și musulmani, Sfânta Scriptură ocupă un rol esențial. Este adevărat faptul că musulmanii nu acordă atât de multă cinste Bibliei, ca și Coranului. Totuși, Biblia este apreciată fiind considerată un izvor precoranic al Revelației.

În articolul de față am scopul să conturez felul în care Sfânta Scriptură creștină este percepută în cadrul celor trei mari religii: creștinism, iudaism și islamism. Aceste religii intră adesea în dialog deoarece ele au la bază aceeași sursă, anume Biblia. Iudeii folosesc Vechiul Testament, iar Coranul musulman are la bază idei preluate parțial sau în întregime atât din Noul, cât și din Vechiul Testament. Pentru a vedea nivelul de receptare și apreciere a Bibliei este necesar să observăm cum tratează și interpretează adepții acestor religii Scrierile Sfinte ale propriei religii. Faptul că această temă este foarte amplă și nu poate fi epuizată într-un articol este de la sine înțeles. Așadar, articolul de față nu poate fi decât o introducere rezumativă a temei propuse.

Punctul de pornire al acestui studiu este afirmația lui Hristos: „Cercetați Scripturile, că socotiți că în ele aveți viață veșnică. Și acelea sunt care mărturisesc despre Mine.” (Ioan 5,39). Unii consideră că prin această afirmație se sugerează faptul că Biblia nu poate fi interpretată în întregime literal, altfel ar fi fost suficient să se spună „citiți” în loc de „cercetați”. Adevărul este că multe cercuri religioase, confesiuni sau religii susțin parțial sau în întregime citirea literală a Scripturii. Această metodă pare să fie destul de eficientă atunci când cineva vrea să refuze categoric o anumită învățătură de credință, declarând-o cu ușurință a nu fi conformă Scripturii. În articolul de față vom observa felurile de a „citi”, interpreta Scriptura creștină și motivele acestor tipuri de „citire”.

IOAN 5, 39 – UN ÎNDEMN SPRE CERCETARE SAU O INIȚIATIVĂ IUDAICĂ

*„Cercetați Scripturile, că socotiți că în ele aveți viață veșnică.
Și acelea sunt care mărturisesc despre Mine” (Ioan 5,39).*

Mântuitorul face această afirmație în contextul în care Iudeii îl acuzau de blasfemie. Versetul se încadrează în una din cuvântările Mântuitorului către iudei. Vorbim despre o parte a Evangheliei după Ioan care conține 12 capitole. Această parte este numită de teologi „cartea semnelor”, deoarece în ea se prezintă mai multe semne

¹ Conform cercetătorilor evoluționiști, prima formă de comunicare a omului ar fi fost bârfa, elementul social care a creat primele grupulețe cu țeluri comune. Yuval Noah HARARI, Adrian ȘERBAN, *Sapiens: scurtă istorie a omenirii*, Polirom, Iași; București, 2017, pp. 31–37.

grăitoare care îl arată pe Iisus ca Mesia și Dumnezeu². Teologii divizează *Cartea semnelor* în mai multe secțiuni.

Versetul 5, 39 se încadrează în secțiunea a II-a în care se mărturisește dumnezeirea lui Iisus, precum și opoziția față de El. Ideea principală a acestei secțiuni este că Iisus, Fiul, este una cu Tatăl. Acest adevăr este întărit prin cuvintele „Căci, după cum Tatăl scoală pe cei morți și le dă viață, tot așa și Fiul dă viață celor ce voiesc” (In. 5, 21).

Afirmația Mântuitorului este precedată de două semne: vindecarea fiului unui funcționar regal care era pe moarte (In. 4, 43-45) și vindecarea paralticului de la Vitezda (In. 5, 1-18). Prin acestea se arată că ceea ce spusese Iisus despre Sine și Tatăl Său, Dumnezeu, nu sunt doar simple afirmații³. În ciuda acestor semne vădite, iudeii tăgăduiesc dumnezeirea lui Iisus. Pentru iudei doar *Cuvântul lui Dumnezeu* consemnat în scris poate aduce viață. Din acest motiv iudeii nu se lasă convinși de semnele minunilor și al puterii cuvintelor lui Iisus. Astfel, cereau un semn conform Scripturii, anume mărturia a doi sau trei (Dt. 17, 6; Dt. 19,15). În acest context, Iisus vorbește despre doi martori, Ioan Botezătorul⁴ și Tatăl (Dumnezeu)⁵. În plus, Iisus le vorbește iudeilor despre izvorul pe care se întemeiază iudeii, i.e. Sfânta Scriptură, că și aceasta mărturisește despre El. Astfel, avem „al treilea martor” (In. 5, 39). Iudeii considerau că Scriptura dă viață, iar Hristos se folosește de considerentele adversarilor săi și le întoarce contra lor. Astfel, nu Scriptura dă viață, dar Scriptură indică (descoperă) pe cel ce dă viață, i.e. pe Hristos⁶. Însă lucrurile nu par a fi foarte clare pentru Iudei pentru că apare nedumerirea de ce iudeii care cereau mărturii din Scriptură nu au putut recunoaște mărturiile scripturistice care îl confirmau pe Iisus ca Mesia. Barclay este de părerea că iudeii făceau o greșală de abordare a Scripturii, adică citeau Scriptura în mod greșit⁷.

„Ei nu citeau Biblia cu ochii deschiși, ci aveau ochii acoperiți. Ei nu căutau în Scriptură pe Dumnezeu cu intenția să asculte de El, ci căutau argumente pentru susținerea punctelor lor de vedere și pentru apărarea considerațiilor lor. În realitate ei nu iubeau deloc pe Dumnezeu, ci propria lor închipuire despre Dumnezeu. Acesta era motivul pentru care cuvântul nu locuia întru ei (In. 5,38)”⁸.

² Cf. Stelian TOFANĂ, *Studiul Noului Testament: curs pentru anul I de studiu*, Alma Mater, Cluj-Napoca, 2005, pp. 222–230.

³ S. TOFANĂ, *Studiul Noului Testament*, p. 226.

⁴ William BARCLAY, *Auslegung des Neuen Testaments. ... Johannesevangelium 1*, 3. Aufl, AUSAAT Verl, Wuppertal, 1979, pp. 204–205.

⁵ J. Ramsey MICHAELS, *The gospel of John*, coll. *The new international commentary on the New Testament*, Eerdmans, Grand Rapids, Mich., 2010, p. 329.

⁶ J.R. MICHAELS, *The gospel of John*, pp. 331–332.

⁷ W. BARCLAY, *Auslegung des Neuen Testaments. ... Johannesevangelium 1*, p. 207.

⁸ „Sie lasen die Bibel nicht offenen Sinnes, sondern mit Scheuklappen vor den Augen. Sie suchten nicht Gott darin und wollten nicht auf Gott hören, sondern Argumente zur Unterstützung ihres eigenen Standpunktes und zur Verteidigung ihrer eigenen Auffassung. Sie liebten in Wirklichkeit gar nicht Gott, sondern ihre persönliche Vorstellung von Gott. Das war der Grund dafür, daß das Wort nicht in ihnen wohnte“. W. BARCLAY, *Auslegung des Neuen Testaments. ... Johannesevangelium 1*, pp. 207–208.

Udo Schnelle, în schimb, crede că greșeala iudeilor constă în faptul că atribuie Scripturii puterea de a da viață și nu lui Dumnezeu rsv. lui Hristos⁹. Prin faptul că iudeii, cercetând Scriptura, nu au descoperit pe Hristos, se arată că iudeii se înșală înțelegând greșit ceea ce citează. Aceasta se întâmplă deoarece nu pot recunoaște pe Cel ce a fost trimis de Tatăl, cu toate că Scriptura mărturisește despre El. De aceea, căutarea vieții veșnice în Scriptură a rămas fără rezultat¹⁰.

Prin urmare, chiar dacă Scriptura este Cuvântul lui Dumnezeu, totuși cel ce o citește nu are garanția că o și înțelege corect. Cercetarea Scripturii trebuie să pornească din sinceritate și să nu fie spre justificarea propriilor idei, ci spre aflarea voinței lui Dumnezeu. Or, iudeii nu doar citeau Scriptura, ci o și cercetau și totuși nu puteau recunoaște pe Cel mărturisit de Scriptură.

Altă greșală a iudeilor pe care o observă Barclay este faptul că ei credeau că Dumnezeu S-a descoperit în scris. Or, Dumnezeu s-a descoperit prin lucrarea Sa în istorie, iar Scrierile Sfinte, inspirate fiind, sunt numai o mărturie a lucrării lui Dumnezeu în lume¹¹. Cu alte cuvinte, citirea Scripturii trebuie să fie urmată de deschiderea față de Dumnezeu și recunoașterea și trăirea lucrării Lui în lume, precum și smerirea de sine față de aceasta.

Din aceste două concluzii putem deduce faptul că Scriptura nu este ușoară spre a fi înțeleasă. Nu totul se interpretează literal, altfel pentru iudei ar fi fost evident că mint și nu ar fi putut răstălmăci cuvintele Scripturii. Hristos Însuși confirmă saducheilor: „Vă rătăciți neștiind Scripturile, nici puterea lui Dumnezeu” (Mt 22, 29). Cu alte cuvinte, necunoașterea Scripturii, omiterea unei părți din ea poate duce la răstălmăcire, iar aceasta la înșelare și rsv. la necunoașterea puterii lui Dumnezeu. Așadar, indirect Hristos nu susține citirea exclusiv literală a Scripturii. Prin urmare, este nevoie de studiul Scripturii, precum și de deschiderea inimii pentru a fi înțeleasă corect.

Reproșul pe care Hristos îl face Saducheilor mai spune ceva foarte important. Saducheii nu numai că nu aveau cunoștința de Scriptură, ci nici de puterea lui Dumnezeu. Or, a cunoaște puterea lui Dumnezeu înseamnă a cunoaște pe Dumnezeu, i.e. a avea experiență în viața cu Dumnezeu. Reproșul lui Hristos făcut saducheilor îi arată lipsiți de credință adâncă în Dumnezeu. Necredința saducheilor se manifestă prin faptul că ei judecă învierea în termenii realităților lumii din prezent. Legile naturii care guvernează în prezent sunt ceea ce știm, iar învierea pare a fi de ordinul miturilor. Or, exclamația lui Hristos „nu cunoașteți puterea lui Dumnezeu” (Ioan 5, 3) stă în legătură cu afirmația Sf. Ioan Botezătorul că „...Dumnezeu poate și din pietrele acestea să ridice fii lui Avraam” (Matei 3,9). Așadar, Hristos îi vedește pe saducheii lipsiți de credință că Dumnezeu poate crea o natură nouă condusă după alte legi¹².

⁹ Udo SCHNELLE, *Das Evangelium nach Johannes*, coll. *Theologischer Handkommentar zum Neuen Testament* 4, ediție de Jens HERZER, 5, Evangelische Verlagsanstalt, Leipzig, 2016, p. 152.

¹⁰ U. SCHNELLE, *Das Evangelium nach Johannes*, pp. 151–152.

¹¹ W. BARCLAY, *Auslegung des Neuen Testaments. ... Johannesevangelium 1*, p. 208.

¹² Wolfgang TRILLING, Karl Hermann SCHELKLE, *Das Evangelium nach Matthäus*, coll. *Geistliche Schriftlesung*, ed. Karl Hermann SCHELKLE, Wolfgang TRILLING, St. Benno-Verl., Leipzig, 1965, p. 221.

Experiența cu Dumnezeu aduce negreșit credință, iar cine are credință acela recunoaște puterea lui Dumnezeu și crede în ea. Despre această putere a lui Dumnezeu mărturisește și Scriptura. Cu alte cuvinte, Saducheeii nu cunoșteau Scriptura nici teoretic, nici practic, lucru care i-a dus la înșelare și la hulirea lui Dumnezeu, afirmând lucruri ireale despre El sau despre Lucrarea Lui. Prin urmare, Scriptura nu este doar Cuvântul lui Dumnezeu, ci și mărturie a experienței cu El sau a lucrării Lui. Iar cine nu a făcut această experiență, riscă să interpreteze greșit Scriptura.

Totuși, dacă ne întoarcem din nou la afirmația Mântuitorului (Ioan 5, 39), observăm că „cercetați” poate fi interpretat atât la indicativ, cât și la imperativ, i.e. poate fi o observație sau un îndemn¹³. De fapt, numeroși exegeți interpretează versetul 39 la indicativ, i.e. Hristos nu zice tuturor să cerceteze Scripturile, ci le zice iudeilor că ei cercetează Scripturile deoarece ei socotesc că în ele au viață. Indiciul în acest sens este că Hristos le zice că „voi socotiți”. Faptul că ei consideră că în Scriptură au viață este motivul pentru care o cercetează. Așadar, incluzând contextul în interpretarea versetului, ne dăm seama că se impune mai degrabă al doilea sens semantic. Cu alte cuvinte, iudeii cercetează Scripturile cu scopul de a afla viața¹⁴. Or, Hristos le spune și le demonstrează prin minuni că tocmai El este viața, din acest motiv Scripturile îl mărturisesc pe El. Înseamnă că sensul principal al cercetării Scripturii este aflarea lui Hristos Însuși.

Pornind de la exegeza lui Ioan 5, 39, apare confuzia dacă Hristos întărește cercetarea Scripturilor sau dacă rămâne suficientă citirea lor pentru a afla sensul ei principal, i.e. pe Hristos. Chiar dacă acceptăm faptul că afirmația lui Hristos a fost mai mult un indicativ, totuși contextul Scripturii ne spune că Scriptura nu este ușoară spre a fi înțeleasă. Neînțelegerea Scripturii sau înțelegerea greșită a ei este numită în Scriptură orbire (Matei 15, 14; 23, 17; 23, 26; Ioan 9,39-41; 2 Corinteni 4,4; 2 Petru 1,9; 1 Ioan 2,11; Apocalipsa 3,17), întunecare, închidere a ochilor (Isaia 6, 9-10; Matei 13, 12-15; Ioan 12, 40; 1 Ioan 2, 11), neștiință (Matei 22, 29; Ioan 20, 9) sau împietrire rsv. învârtoșare a inimii (Isaia 6, 9-10; Matei 13, 12-15; Ioan 12, 40). În legătură cu aceasta stă faptul că după Înviere, Hristos deschide mintea ucenicilor pentru a înțelege Scriptura (Luca 24,45). Prin urmare, deschiderea minții ține de efortul și studiul omului, dar și de lucrarea lui Dumnezeu de a deschide mintea. Aici vorbim fie de o lucrare directă, ca în cazul apostolilor, fie indirectă prin intermediul tălmăcirii de către apostoli. În acest sens este concludent episodul în care famenul etiopian citea Scriptura și nu putea să o înțeleagă astfel încât a avut nevoie de tălmăcirea apostolului Filip (Fapte 8, 30-34).

Așadar, Scriptura are nevoie de tălmăcire. În acest scop este necesar studiul și analiza, dar acest lucru nu este suficient. Mai este nevoie de luminare dumnezeiască, i.e. deschiderea minții din partea lui Dumnezeu. Dacă pornim de la faptul că Scriptura

¹³J.R. MICHAELS, *The gospel of John*, p. 331.

¹⁴Tradiția iudaică vorbește despre „the more Torah, the more life”, Rabi Hillel, Mishna, Pikei Avot 2.7 < https://www.sefaria.org/Pirkei_Avot.2.8?lang=bi&with=all&lang2=en > (29 ianuarie 2020).

reprezintă revelația lui Dumnezeu, atunci pentru a fi înțeleasă, ea trebuie mai întâi pătrunsă. Or, acest lucru nu se poate realiza decât prin repetarea trăirilor sfinților autori. Aici trebuie subliniat faptul că nu este necesară o retrăire a aceleiași revelații. Nu înțelegem că cineva trebuie să trăiască din nou primirea revelației pe Muntele Sinai precum a trăit-o Moise. Din punct de vedere istoric, aceasta s-a realizat doar o singură dată. Însă, odată cu revelația, Moise a experiat în primul rând prezența Slavei lui Dumnezeu. Aceasta însă poate fi retrăită de orice om care se apropie de Dumnezeu. Prin aceasta omul trăiește pe Dumnezeu. Or, Dumnezeu nu se descoperă doar ca să transmită învățături comportamentale, ci ca să-l atragă pe om spre Sine, El fiind sensul existenței și al împlinirii. Dacă Dumnezeu nu ar fi iubirea care atrage spre Sine, atunci atât ființarea lui Dumnezeu, fără iubire, cât și existența omului ar fi fără sens¹⁵. Astfel, cuvântul lui Dumnezeu este în primul rând descoperirea comunicării lui Dumnezeu, iar lipsa experienței cu Dumnezeu duce la interpretarea greșită sau răstălmăcirea cuvântului lui Dumnezeu. Ap. Pavel a făcut această experiență, a lui Hristos cel înviat (Galateni 1,12; Efeseni 3,3). De aceea putea spune cu toată certitudinea că propovăduiește evanghelia lui Dumnezeu și a Fiului Său, Iisus Hristos (Romani 1,1-5.9-16). În plus, Hristos afirmă în Ioan 5,39 că Scripturile despre El dau mărturie, totodată dau mărturie despre Dumnezeu. Or, din Ioan 5,38 reiese că cel ce nu crede cu adevărat, i.e. nu trăiește relație reală cu Dumnezeu, nu poate cunoaște nici pe Hristos¹⁶. Iisus descrie aceasta prin cuvintele „cuvântul Lui nu sălășluiește în voi” (Ioan 5,38). Or, aceasta face indirect referire la trăirea lui Dumnezeu. Astfel, au existat și există mulți care nu au făcut experiența lui Dumnezeu ca Pavel chiar dacă au citit Scriptura, de aceea spre exemplu nu puteau înțelege scrierile lui Pavel și le răstălmăceau. Asupra acestui lucru avertizează ap. Petru (2 Petru 3,16).

În concluzie, dacă acceptăm Scriptura ca revelație divină, atunci ea reprezintă o mărturie a trăirii lui Dumnezeu. Astfel, sensul adânc al Scripturii rămâne o taină pentru cei lipsiți de această trăire. Cei care au repetat trăirea prezenței lui Dumnezeu aduc noi mărturii ale acestei trăiri confirmând și tălmăcind cuvântul Scripturii.

RECEPTAREA SCRIPTURII ÎN CREȘTINISM.

NOȚIUNEA INSPIRAȚIEI – FUNDAMENT AL RECEPTĂRII SCRIPTURII

Sfânta Scriptură are autoritate dumnezeiască, deoarece este considerată insuflată de Dumnezeu (2 Timotei 3,16). Astfel, ea are calitate normativă pentru credință și morală, fiind *cuvântul lui Dumnezeu*, în ciuda faptului că este scrisă în cuvinte omenești¹⁷. Datorită inspirației spunem că Scriptura este *de origine divină* și *cuvânt al lui*

¹⁵ Dumitru STĂNILAOE, *Iisus Hristos: lumina lumii și îndumnezeitorul omului*, coll. *Opere complete / Dumitru Stăniloae VI*, Editura Basilica a Patriarhiei Române, București, 2014, pp. 77–78.

¹⁶ Dumitru STĂNILAOE, *Teologia dogmatică ortodoxă (I)*, vol. 1, coll. *Scrieri 2, 3*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2003, p. 53.

¹⁷ Vladimir PRELIPCEAN et alii, *Studiul Vechiului Testament: pentru facultățile de teologie*, Renașterea, Cluj-Napoca, 2006, p. 54.

Dumnezeu. Iudeii consideră acest lucru doar pentru Vechiul Testament, iar creștinii extind inspirația și asupra Noul Testament.

Toți creștinii acceptă acest adevăr de credință descris mai sus. Totuși, confesiunile creștine înțeleg însuflarea dumnezeiască în mod diferit. Acest lucru face să existe discordanță între confesiuni în privința interpretării Scripturii. După confesiunea ortodoxă, Dumnezeu nu anulează elementul natural atunci când vrea să comunice voia Sa. Elementul natural este ajutat de elementul dumnezeiesc numai atât cât este nevoie pentru a suplini limitele celui natural, dar nu înseamnă că lipsește¹⁸.

Unele confesiuni sau cercetători mai noi consideră că Scriptura este lipsită de elementul dumnezeiesc, totul ținând de inteligența și intuiția omenească. În acest sens, Scriptura este văzută ca un element de dezvoltare religioasă conform evoluției omenirii¹⁹. Or, în acest caz, Scriptura este privată de caracterul ei divin și nu mai poate fi numită carte Sfântă sau *cuvântul lui Dumnezeu*. În cazul în care aceste considerații sunt luate ca fundament de interpretare a Scripturii, se riscă distorsionarea intenției și sincerității afirmației autorilor Scripturii. Acest tip de a recepta Scriptura poartă numele de critică negativă și este preluat uneori de musulmani în scrieri anti-creștine²⁰. În acest caz, elementele de manifestare dumnezeiască în Scriptură: creația prin cuvânt, proorocia, facerea de minuni etc. vor fi socotite mituri²¹, iar apariția scrierilor care conțin astfel de elemente va fi pusă pe seama manipulării sau chiar bolii psihice din partea autorului sau a altor redactori²². În cazul în care vorbim despre realități ale prezenței lui Dumnezeu trăite de autori, o astfel de interpretare ar putea distorsiona sensul autentic al scrierii.

Pe de altă parte, au existat și există și astăzi teologi care justifică inspirația cuvânt cu cuvânt. Astfel, talmudiștii, Luther, Zwingli și alți teologi moderni au afirmat că inspirația în Scriptură este verbală²³. Cu alte cuvinte, Duhul Sfânt a dictat autorilor textul sfânt cuvânt cu cuvânt. Același tip de inspirație îl susțin și musulmanii pentru Coran²⁴.

Creștinismul ortodox nu acceptă inspirația verbală deoarece aceasta ar face ca Scriptura să se contradică din punct de vedere gramatical sau frazeologic. Pentru a rezuma, putem spune că există mai multe tipuri de inspirație: inspirație verbală, in-

¹⁸ V. PRELIPCEAN et alii, *Studiul Vechiului Testament*, pp. 59–60.

¹⁹ Cf V. PRELIPCEAN et alii, *Studiul Vechiului Testament*, pp. 61,112-113.

²⁰ Musulmanii susțin că revelația s-a făcut în trei etape: lui Moise, lui Iisus și lui Mahomed, ultima revelație fiind desăvârșită și singura de urmat. Cf. Maurice BUCAILLE, *The Bible, the Qur'an and science: the Holy Scriptures examined in the light of modern knowledge*, 1st U.S. ed, Tahrike Tarsile Qur'an, Elmhurst, N.Y, 2003, p. 4ff.

²¹ V. PRELIPCEAN et alii, *Studiul Vechiului Testament*, p. 114.

²² V. PRELIPCEAN et alii, *Studiul Vechiului Testament*, pp. 193–194.

²³ V. PRELIPCEAN et alii, *Studiul Vechiului Testament*, pp. 61–62.

²⁴ Helga KAISER, *Der Koran und die Bibel: die Ursprünge des Islam; die Geschichte einer heiligen Schrift; die biblischen Gestalten im Koran*, coll. *Welt und Umwelt der Bibel*, ediție de Helga KAISER, Kath. Bibelwerk, Ed. Welt und Umwelt der Bibel, Stuttgart, 2000, p. 113.

spirație limitată la adevărurile de credință, inspirație asistată negativ de Duhul Sfânt și inspirație cu deosebire de intensitate²⁵.

În Biserica Ortodoxă și Romano-catolică putem vorbi de o poziție oficială cu privire la inspirația Scripturii. În bisericile reformate rsv. neoprotestante concepțiile asupra inspirației se deosebesc la nivel de confesiune, parohie sau chiar individual. Astfel, modul de inspirație pe care îl susține o confesiune creștină are influență și asupra felului în care se receptează *cuvântul lui Dumnezeu*.

RECEPTAREA SCRIPTURII ÎN IUDAISM. TORA – CANONUL DE INTERPRETARE A SCRIPTURII

În concepția iudaică, Scriptura este consemnarea dezvăluirii lui Dumnezeu oamenilor prin solii, i.e. trimișii (îngerii) săi [מַלְאָכִים ebr. māl'āk, malahim].

Aceștia sunt cei care au primit o revelație și au fost trimiși să transmită oamenilor această revelație. Revelație înseamnă descoperire, în cazul dat este vorba despre descoperirea lui Dumnezeu. Astfel, cuvintele și faptele lui Dumnezeu reprezintă mărturiile ale arătării și prezenței Lui în creație. Totodată, ele reprezintă mărturiile ale intenției Lui de a intra în contact cu propria creație²⁶. Biblia este prin urmare o mărturie a *Prezenței lui Dumnezeu*. Trebuie observat faptul că *Prezența lui Dumnezeu* [שְׂכִינָה evr. šəchīnāh, sechinah] este o noțiune teologică. Astfel, *experierea Prezenței lui Dumnezeu* înseamnă trăirea lui Dumnezeu. Din acest motiv, mărturia *Prezenței lui Dumnezeu* poate fi numit cuvântul lui Dumnezeu fiindcă apare ca rezultat al întâlnirii omului cu Dumnezeu. Cel care a făcut experiența trăirii lui Dumnezeu este plin de *Slava lui Dumnezeu* [כְּבוֹד evr. Kābôwd, kavod] rsv. de Duhul Sfânt care face ca *Slava lui Dumnezeu* să strălucească în om. În acest sens, inclusiv mărturia *experierii*²⁷ *Prezenței* se află sub adumbrirea Duhului. Spre exemplu, fața lui Moise strălucea după ce vorbea cu Dumnezeu, astfel încât Moise era nevoit să-și pună un văl pentru a putea vorbi cu fii lui Israel (Ieșire 34,35). Acest episod demonstrează faptul că și ceea ce Moise spunea fiilor lui Israel era sub influența *Slavei lui Dumnezeu* și astfel sub înrăurirea *Duhului Sfânt*. Învățătura tradițională iudaică învață că revelația s-a făcut printr-un mod care poartă denumiri diferite: profeție, Duhul Sfânt sau Prezența Divină. Aceasta s-a făcut anumitor oameni aleși (profeți) care s-au remarcat prin calități morale. Totuși, unii învățați actuali consideră că darul profeției poate fi dat oricărui om care își desăvârșește anumite facultăți umane. Însă, oricum rămâne un dar al lui Dumnezeu, i.e. în cele din urmă voia dumnezeiască decide dacă cineva devine profet. Astfel, ac-

²⁵ V. PRELIPCEAN et alii, *Studiul Vechiului Testament*, pp. 62–63.

²⁶ Geoffrey WIGODER et alii, *Enciclopedia Iudaismului*, Hasefer, București, 2016, p. 561.

²⁷ Latinism, verb tranzitiv. A experimenta, a încerca, a pune la încercare [...] nu sunt doi oameni care să experieze la fel participarea la viața dumnezeiască. STĂNIL. [...] [Din lat. *experiri*] Ioan OPREA (ed.), „experia, experiez”, *Dicționar universal ilustrat al limbii române: 12 volume*, 2010, Vol. 4: doiniță-gofrare.

centul se mută de la cunoașterea lui Dumnezeu prin cuvânt, la cunoașterea lui Dumnezeu prin trăire, i.e. viața în Dumnezeu²⁸.

Începând cu epoca contemporană, și teologia iudaismului a fost lovită de curentul critic care consideră miracolul de ordinul mitului. Cercetarea biblică nu se mai concentrează asupra mesajului textului, ci asupra deosebirii istoricității de mit, deoarece nu numai manifestările minunate ale lui Dumnezeu în creație prin actul revelației sunt desconsiderate, ci și darul profeției ca lucrare dumnezeiască. Prin urmare, avem două curente, cel ortodox tradițional și cel modern naturalist-existențial²⁹.

Pentru iudeul tradiționalist, conținutul revelației este Legea. Aceasta reprezintă și testamentul, i.e. contractul dintre Dumnezeu și Israel, prin care Dumnezeu se obligă să dea viață celui ce împlinește Legea. În acest sens, școlile învățaților au direcționat interpretarea Scripturii spre Legea Torei, iar interpretarea aplicabilității acesteia a generat mai multe legi rabinice tradiționale numite *takkanah* [תקנה] ebr. *ordonanță*). Legile Torei și cele rabinice împreună alcătuiesc *halacha* [הלכה] derivat de la הלך ebr. *a merge, a umbla, fig. legea iudaică*). Astfel, scopul studiului biblic este de a interpreta Legea spre a o pătrunde și a afla adevărul. Studiul Legii de către rabini în special a dus la crearea de ordonanțe tradiționale. Totuși, chiar dacă legile tradiționale erau în același duh cu Legea, adesea nu au fost fixate în urma interpretării unui verset scripturistic, ci au existat de la început ca norme separate. Prin urmare, rabinii nu au găsit un suport scripturistic direct pentru legi. Iisus a criticat legile rabinice care erau mai respectate decât Legea Torei și prin care uneori chiar se anula Legea lui Dumnezeu³⁰. Anumite locuri din Scriptură folosite pentru interpretarea legii erau doar aluzive și nu aveau legătură directă cu legea rabinică respectivă. Sursele principale ale legii iudaice *halacha* sunt *khabala* [קבלה] derivat de la קבל ebr. *transmitere, fig. tradiție*), *takkanah*, *minhag* [מנהג ebr. *datin, obicei*] etc. Totuși, există și un număr mare de legi care nu au fost fixate separat, ci au fost integrate în cadrul unui context scripturistic. Rabinii văd însă în acest fel de fixare a Legii un instrument literar de studiul al Legii (815). Legile care sunt preluate sau deduse din Tora au ca baza Scriptura și au apărut ca *midrash* [מדרש] ebr. *tălmăcire, interpretare*, derivat din דרש (darash) ebr. *a căuta*). Astfel, legile rabinice au surse diverse printre care și Tora, instrumentul principal fiind *midrashul*³¹. Rabinii nu au avut întotdeauna Scriptura ca punct de orientare atunci când au creat anumite legi. Dimpotrivă, legea a fost adesea creată ca ceva independent, iar ulterior s-a încercat găsirea unei legături aluzive cu Scriptura. Însă, trebuie subliniat faptul că legile rabinice au fost create ca răspuns la problemele noi cu care se confrunta societatea iudaică în momentul istoric. Exegeza biblică rabinică este în

²⁸ G. WIGODER et alii, *Enciclopedia Iudaismului*, p. 562.

²⁹ G. WIGODER et alii, *Enciclopedia Iudaismului*, p. 562.

³⁰ Cf. Matei 15,2-11 legile rabinice tradiționale se numesc *datina bătrânilor*. Matei 23,16-17.

³¹ Studiul și interpretarea Scripturii.

mare parte halahică, i.e. scopul midrashului este a defini noi ordonanțe și legi pentru noile probleme³².

În ciuda faptului că exegetul rabin studiază și interpretează Scriptura pentru a-i pătrunde sensul mai adânc, scopul principal este de a găsi o soluție juridică la o problemă actuală³³. Interpretarea Scripturii cu scopul de a crea legi și ordonanțe pentru popor pornește încă din vremea lui Ezra și Neemia: „Căci Ezdra se hotărâse cu toată inima să învețe [interpreteze] legea Domnului și s-o împlinească și să învețe pe Israel legea și dreptatea” (I Ezdra 7,10). Cu alte cuvinte, încă din acele vremuri exista studiul Legii spre a fi pătrunsă și înțeleasă³⁴. Prin urmare, tradiția de a crea ordonanțe pe temeiul legilor scripturistice este veche. Totuși, se pare că în urma dezvoltării școlilor rabinice această tradiție s-a depărtat de Scriptură, multe ordonanțe neavând decât tangențe cu Scriptura. Acest lucru s-a făcut și sub influența dreptului roman, precum și a felul de interpretare a dreptului Roman. Interpretarea legii are scop creativ, care pornind de la lege, se dezvoltă ajungând uneori chiar să schimbe legea, fără să intre direct în contradicție cu textul legii. Cu alte cuvinte, scopul interpretării este de a deduce și ceea ce nu este scris în lege, dar care s-ar subînțelege indirect din cuvintele legii scrise³⁵.

Felul de a interpreta Scriptura a trecut printr-un proces de dezvoltare. În acest sens se pot menționa diferențele dintre cărturari, saducheii și fariseii încă din sec. I. S-au creat reguli de interpretare numite *middot* [מדות evr. *măsură*]. Mai târziu, școlile de interpretare au devenit academii în care s-au dezvoltat diferite modalități de interpretare. Spre sfârșitul secolului I s-au impus două direcții principale de interpretare, metodele impuse de școlile lui Neḥunyah b. ha-Kanah și lui Nahum de Gimzo. Diferența celor două școli se manifestă în modul de a trage concluzii din text. Primul urma unor tipare raționale bine definite impuse de metode de interpretare, iar al doilea prefera concluzii mult mai largi chiar dacă acestea nu erau în concordanță deplină cu cele afirmate în text³⁶. Atât în primul caz, cât și în al doilea se observă o distanțare de experiența și trăirea cuvântului. Aceste metode ar fi ideale pentru legile romane sau ale altor sisteme, totuși când vorbim de Cuvântul lui Dumnezeu, atunci lucrurile nu pot fi tratate nici într-unul după reguli stricte, nici prin alegorii literare exagerate. Scopul exegezei biblice este cunoașterea lui Dumnezeu și intuirea vieții în Dumnezeu cu scopul de a-L trăi pe Dumnezeu.

Metodele de interpretare din școlile celor doi reprezentanți numiți mai sus au fost dezvoltate de ucenici. Astfel, s-au creat alte noi metode și canoane de exegeză biblică.

³² Fred SKOLNIK, Michael BERENBAUM (eds.), *Encyclopedia Judaica. vol. 9: Her - Int*, 2nd. ed, Macmillan Reference USA ... in association with Keter publishing house Ltd, Detroit [u.a.] Jerusalem, 2007, pp. 814–815.

³³ F. SKOLNIK, M. BERENBAUM (eds.), *Encyclopedia Judaica. vol. 9*, p. 815.

³⁴ F. SKOLNIK, M. BERENBAUM (eds.), *Encyclopedia Judaica. vol. 9*, p. 817.

³⁵ Heinrich DERNBURG, *Pandekten*, vol. 1, 6., verb. Aufl., Müller, Berlin, 1900, p. 73.

³⁶ F. SKOLNIK, M. BERENBAUM (eds.), *Encyclopedia Judaica. vol. 9*, p. 817.

Spre exemplu, lui Liezerb Yoseha-Gelili îi sunt atribuite 32 de reguli în privința exegezei biblice, fiind o dezvoltare a celor 13 *middot* hermeneutici definiți de R. Ishmael³⁷.

Unul din obiectivele principale ale interpretării biblice nu era numai înțelegerea cuvântului, ci integrarea tradiției halahice în context biblic. Cu alte cuvinte, deja începuse o îndepărtare de Scriptură, astfel încât a fost nevoie de o integrare mai mult sau mai puțin forțată a legii iudaice în contextul scripturistic. Începând cu perioada amoraică (sec. III – VI), Scriptura nu mai reprezintă sursa autoritativă a interpretării legii. Legea halahică s-a îndepărtat atât de mult de Scriptură încât nici nu se mai încerca o încadrare în context scripturistic. Acest lucru nu înseamnă că Legea dumnezeiască nu mai avea valoare și nu mai reprezenta sursa principală, ci faptul că tradiția și legea rabinică devin sursa imediată pentru studiu și interpretare³⁸.

În concluzie, putem spune că studiul și interpretarea biblică s-au dezvoltat din dorința de a cunoaște voia lui Dumnezeu, dar cu aplicabilitate concretă în viața cotidiană. Or, confruntările și problemele din viața obișnuită sunt foarte diverse și adesea nu se găsește un răspuns direct în Scriptură. Astfel, iudaismul a fost nevoit să interpreteze Legea, ca indirect să deducă o soluție pentru problemele actuale. Nu este de mirare că în acest scop teologia iudaică s-a folosit de tradiții și chiar instrumente păgâne precum metodele de interpretare ale dreptului roman³⁹. Faptul de a considera Legea ca centru al Scripturii (Levitic 18, 5) și mai ales interpretarea acesteia după felul legilor omenești, i-a făcut pe rabini să transforme *Cuvântul lui Dumnezeu* într-un contract juridic și să omită centrul propriu-zis al Scripturii, Mesia (Cf. Romani 10, 2 în concordanță cu Ioan 5,29). Astfel, în ciuda faptului că evreul tradițional este conștient de ideea de Prezență a lui Dumnezeu, totuși, viața în Dumnezeu a fost redusă la împlinirea Legii fie în mod direct, fie în mod indirect prin intermediul ordonanțelor tradiționale.

RECEPTAREA SCRIPTURII ÎN ISLAMISM. CORANUL – REVELAȚIA CARE TREBUIE SĂ DEPĂȘEASCĂ SCRIPTURA

Islamul cinstește Biblia parțial, deoarece o consideră revelație înainte de Coran. În general, teologii musulmani fac referire la citatele biblice în sens apologetic în dialogul cu creștinii. Motivul pentru care islamul apreciază Biblia ar fi faptul că Coranul face aluzii la personaje și evenimente descrise în Biblie. Or, fără detaliile biblice aceste învățături din Coran ar rămâne neclare. După Sf. Ioan Damaschin, Mohamed a cunoscut izvoare evreiești, creștine, ariene și nestoriene, și de la fiecare ar fi luat o anumită

³⁷ F. SKOLNIK, M. BERENBAUM (eds.), *Encyclopedia Judaica*. vol. 9, p. 817.

³⁸ F. SKOLNIK, M. BERENBAUM (eds.), *Encyclopedia Judaica*. vol. 9, pp. 817–818.

³⁹ Un *middot* al lui rabbi Ishmael (135†) spune că „Tora vorbește în limbă omenească”, din acest motiv mulți exegeți s-au folosit de metode omenești pentru a descifra sensurile Torei. Cf. F. SKOLNIK, M. BERENBAUM (eds.), *Encyclopedia Judaica*. vol. 9, p. 817.

învățătură pentru a-și contura propriul sistem religios⁴⁰. Totodată, dând învățăturilor sale valoare divină,⁴¹ este de la sine înțeles că musulmanii vor atribui Bibliei o valoare inferioară, orice deosebire de Coran devenind o acuzație la adresa autorilor Bibliei cum că ar fi schimbat revelația. Astfel, în cazul dat receptarea Bibliei se întemeiază pe o anumită predispoziție.

Islamul consideră Coranul „Cuvântul lui Dumnezeu”. Coranul este socotit mai presus de orice carte Sfântă inclusiv față de Biblie, deoarece este considerat nu doar un mesaj al lui Dumnezeu, ci o manifestare în timp și în istorie a vorbirii din veșnicie a lui Dumnezeu. Este vorba de o vorbire lăuntrică, necreată sau vorbire a minții Sale⁴².

După concepția musulmană, Coranul exista din veșnicie în cer și a fost descoperit de Arhanghelul Gavriil în mai multe etape în Medina și Mekka. Textul dictat în timpul acestor viziuni se numește Sură⁴³. După moartea lui Mohammed, surele au fost aranjate după lungime. Datorită acestor viziuni, Coranul este socotit de musulmani a fi inspirat verbal. De aici putem trage concluzia că Islamul susține inspirația verbală. Prin urmare, orice Scriptură sfântă va fi receptată pozitiv numai dacă este confirmată a fi inspirată verbal.

De aici rezultă faptul că pentru musulmani lipsește prezența lui Dumnezeu, sau că cel puțin prin Coran se manifestă prezența lui Dumnezeu în mod indirect. Coranul este nimic altceva decât materializarea gândului lui Dumnezeu. Or, pentru creștini „Cuvântul lui Dumnezeu” este atribuit lui Hristos, adică prezența lui Dumnezeu este persoană, nu doar cuvânt rostit. Însă, felul de a vedea Coranul de către musulmani explică faptul pentru care Coranul este ținut și păstrat cu evlavie, iar orice faptă denigratoare față de Coran înseamnă hulă față de Dumnezeu și poate atrage pedeapsa cu moartea. Din aceasta rezultă și faptul că musulmanii nu pot accepta decât o inspirație verbală. În acest sens, musulmanii vor avea o atitudine fie de desconsiderare, fie de subestimare a Bibliei ca depozitar al adevărilor de credință. Astfel, se poate înțelege și graba unor musulmani de a acorda credit oricărei critici raționale față de Biblie. Mai mult, uneori forțează anumite deosebiri în relatările evangheliștilor pentru a le prezenta ca și contradicții⁴⁴. De aici rezultă că înțelesurile Scripturii creștine vor fi relativizate de către musulmani pentru a da Coranului un sens superior. În acest

⁴⁰ SAHAS, Dragoș DĂSCĂ, *Sfântul Ioan Damaschinul despre islam - „Erezia ismaeliților”*, Doxologia, Iași, 2015, pp. 114–115.

⁴¹ Musulmanii pretind că, în realitate, Coranul s-ar fi pogorât din cer de la Dumnezeu prin intermediul arhanghelului Gavriil.

⁴² SAHAS, D. DĂSCĂ, *Sfântul Ioan Damaschinul despre islam - „Erezia ismaeliților”*, p. 166.

⁴³ Cf. Muzaffer A. ANDAÇ, Muzaffer ANDAÇ, *Einladung zum Islam: ein Vergleich zwischen Bibel und Koran aus der Sicht eines Moslems = Buyurun İslam'a*, ediție de Muzaffer ANDAÇ, 1. Aufl., Wissenschaft und Technik Verl., Berlin, 2000; H. KAISER, *Der Koran und die Bibel: die Ursprünge des Islam; die Geschichte einer heiligen Schrift; die biblischen Gestalten im Koran*; Hermann-Josef FRISCH, *Mohammed für Christen: Prophet und Staatsmann*, Verlag Herder GmbH, 2018.

⁴⁴ M. BUCAILLE, *The Bible, the Qur'an and science*, pp. 71–78.

sens, un dialog contradictoriu va fi dus la nesfârșit⁴⁵, deoarece Biblia va fi considerată din start inferioară.

Musulmanii revendică întreaga tradiție de la Adam până la Mohamed ca fiind musulmană. Fundamentul acestei revendicări este faptul de a considera Coranul ultima revelație „nealterată”. În mod evident, tot ce se va contrazice cu Coranul va fi socotit alterat. Personajele veterotestamentare sunt considerate musulmani. Cuvântul musulman provine de la cuvântul [moslem arb. drept]. Prin urmare, toate personajele biblice care au fost confirmate de Dumnezeu ca fiind drepecți înainte Lui, vor fi considerate musulmani. Totuși, majoritatea acestor personaje sunt doar menționate în Coran. Detaliile despre viața lor și despre motivul pentru care au fost numiți drepecți nu se găsesc decât în Scriptură. Prin urmare, musulmanii sunt nevoiți să recurgă la Scriptura iudeo-creștină pentru a justifica dreptatea acestor personaje. În plus, atunci când Coranul dă alte detalii în contradicție cu Scriptura, musulmanii acuză pe iudei rsv. creștini de alterare a revelației. Prin urmare, pentru musulmani Coranul este definitoriu atunci când apar contradicții cu Biblia⁴⁶. Mai mult, cuvântul islam înseamnă supunere sau dăruire în întregime⁴⁷, i.e. față de Allah. Pornind de la acest sens al cuvântului, implicând faptul că Allah este socotit Creator al fiecărui om, musulmanii revendică existența fiecărui om: „Toată lumea se naște în supunere față de Allah adică în Islam, aceasta este natura fiecărui copil născut. Părinții sau comunitatea îl convertesc la Iudaism, Creștinism, alte credințe, sau Ateism”⁴⁸. Prin urmare, a fi creștin, iudeu, budist etc. este după islam o greșeală existențială.

Din cele relatate mai sus, Islamul pretinde a fi religia care desăvârșește iudaismul și creștinismul. Încă de la primele contacte cu musulmanii, creștinii au reproșat faptul că Mohamed nu este integrat în lucrarea mântuitoare a lui Dumnezeu pe care o propovăduiește Vechiul și Noul Testament. Cu alte cuvinte, în ciuda faptului că musulmanii pretind că Mohamed a fost mai mare și mai important înaintea lui Dumnezeu decât Moise și Iisus, totuși el nu a fost anunțat de niciun profet și nu s-a adeverit nici prin martori că ar fi profet, nici prin semne care să arate prezența lui Dumnezeu în

⁴⁵ Cf. <https://www.youtube.com/channel/UCjJz0auYQdNkX-bDUffJzFw/videos>

⁴⁶ Hasan M. BAAGIL, *Dialogul între musulman și creștin*, coll. Taiba 23, Fundația Taiba România, București, 2000, p. 12. Musulmanii susțin faptul că Biblia a fost alterată prin faptul că a suferit modificări de a lungul timpului. În acest sens se face referire la diferențele care au apărut în urma copierii manuscriselor, unele modificări au fost făcute intenționat, altele s-au strecurat din greșeală. Totuși, aceste modificări sunt la nivel ortografic și de vocabular. Acestea nu alterează nicidecum conținutul Scripturii. Prin urmare, faptul că există diferențe între textele diferitor manuscrise nu schimbă valoarea textului rsv. a mesajului. Istoria Islamului arată că inițial au existat mai multe versiuni ale Coranului. Totuși, doar una a fost declarată veridică, iar celelalte au fost distruse. Or, nu Mohamed a scris Coranul, ci discipolii care își aminteau mesaje. În acest sens, ar fi putut exista și contradicții de conținut între diferitele versiuni. Această concluzie este motivată de faptul că împărații musulmani au fost nevoiți să distrugă alte versiuni și să se decidă pentru una.

⁴⁷ Nadia ANGEHELESCU, *Introducere în Islam*, coll. *Hexagon*, Ediția a 2-a, revăzută și adăugită, Polirom, Iași București, 2014, p. 17.

⁴⁸ H.M. BAAGIL, *Dialogul între musulman și creștin*, p. 9.

momentul revelației⁴⁹. Musulmanii au luat măsuri în acest scop. Întru-cât musulmanii consideră Biblia izvor al revelației, dar alterat de iudei și creștini, sunt nevoiți să găsească în Biblie mărturii despre Mohamed. Alterările Scripturii pe care musulmanii pretind că le-au făcut creștinii și iudeii sunt numite „prejudecăți”⁵⁰. Astfel, în teologia islamică se indică câteva citate biblice care ar face aluzie la Mohamed.

Vom observa lucrul acesta pentru a vedea felul în care Biblia este interpretată în teologia islamică, analizând un exemplu prin care musulmanii justifică prezența lui Mohamed în Biblie.

„Psalm (110:1): ‚Domnul a zis Domnului meu: «Șezi la dreapta Mea, până voi pune pe vrăjmașii Tăi supt picioarele Tale»”. Au fost menționați aici doi Stăpâni. Dacă primul Stăpân (vorbitorul) este Dumnezeu, cel de-al doilea Stăpân (cel căruia i se vorbește) nu poate fi tot Dumnezeu, pentru că David știa de un singur Dumnezeu. Așadar ar trebui să se citească: ‚Dumnezeu i-a spus Stăpânului meu,...’ Cine era cel pe care David l-a numit ‚Stăpânul meu’? Biserica ar spune ‚Isus’. Cum ar putea David să-l numească ‚Stăpânul meu’ dacă era fiul lui, a argumentat el. Iisus a spus: ‚Luca’ (20,42-44): ‚Căci însuși David zice în Cartea Psalmilor: ‚Domnul a zis Domnului meu: Șezi la dreapta Mea, până voi pune pe vrăjmașii Tăi supt picioarele Tale. Deci David îl numește Domn; atunci cum este El fiul lui?’ Isus a dat un răspuns, care nu a fost consemnat în cele patru Evanghelii canonice, dar menționat explicit în Evanghelia lui Barnabas, acela că promisiunea era făcută lui Ismail, și nu lui Isaac. Stăpânul lui David era astfel Muhammad [...], a cărui viziune o avusese. Nici un Profet nu a realizat vreodată mai multe decât Muhammad [...]. Chiar și lucrările celorlalți Profeți strănse la un loc sunt puține, comparativ cu ceea ce a făcut Muhammad [...] în mai puțin de 23 de ani, și care a rămas neschimbat până astăzi”⁵¹.

În dialogul dintre musulman și creștin, musulmanul pornește, pe de o parte, de la dogma monoteismului absolut și, pe de alta, de la faptul că în islam David este considerat drept și deci nu putea minți. Astfel, pentru a aduce în armonie dogmele islamice cu Sfânta Scriptură, musulmanul schimbă textul versetului. „Domnul meu...” devine „Stăpânul meu...”. În plus, se face uz de întrebarea pe care Iisus o pune iudeilor cu referire la acest citat biblic: „Deci David îl numește Domn; atunci cum este El fiul lui?” (Luca 20, 42-44. Cf. Matei 22, 44; Marcu 12, 36). Faptul că Iisus pune această întrebare, musulmanul îl interpretează ca o aluzie la altcineva decât la Iisus. Dacă includem contextul versetului și adăugăm detaliile contextelor din locurile paralele de la Marcu și Matei, observăm că întrebarea era despre Mesia. Scopul întrebării era dilema al cui Fiul este Mesia, i.e. al lui Dumnezeu sau al lui David. Or, întrucât iudeii au insistat asupra faptului că Mesia este Fiul lui David, Iisus îi provoacă cu întrebarea că David îl numește Domn. La această întrebare iudeii nu au avut ce să răspundă. Cu alte cuvinte, Iisus a provocat iudeilor o dilemă. Dacă Iisus ar fi interpretat cuvântul „Domn” din citatul din psalmi ca „Stăpân”, acest lucru nu ar fi fost o dilemă pentru iudei. Musulmanul susține că întrebarea lui Iisus ar fi rămas fără răspuns

⁴⁹ SAHAS, D. DÂSCĂ, *Sfântul Ioan Damaschinul despre islam - „Erezia ismaeliților”*, p. 193.

⁵⁰ H.M. BAAGIL, *Dialogul între musulman și creștin*, pp. 12–13.

⁵¹ H.M. BAAGIL, *Dialogul între musulman și creștin*, p. 55.

în Evangheliile canonice, dar se regăsește în evanghelia lui Barnaba, evanghelie apocrifă. Observăm că pentru musulmani atunci când în anumite locuri scripturistice aluzia la învățătura musulmană nu este foarte evidentă, se face uz de literatura apocrifă. Prin urmare, conform teologiei islamice, literatura apocrifă ar fi mai aproape de adevăr datorită faptului că în anumite locuri e mai potrivită conceptelor religioase descrise în Coran⁵². Sursa respectivă îl ajută pe musulman să interpreteze cuvântul „Domn” ca referindu-se la un antecesor. Iar aceasta permite să-l identifice pe Ismael ca ales al lui Dumnezeu și indirect pe Muhamed ca stăpân al lui David. Cu alte cuvinte, musulmanul interpretează întrebarea lui Iisus adresată iudeilor ca o negare a faptului că Domnul lui David ar fi fiul său, inclusiv Mesia. Prin urmare, ar fi trebuit să fie altcineva. Această interpretare permite musulmanului să speculeze asupra faptului că David l-ar fi numit pe Mohamed stăpân al său⁵³.

În general, apologetica islamică face uz de orice mijloc pentru a combate creștinismul, reinterpretare a versetelor biblice cu adaptare la Coran acolo unde este posibil, uzul apocrifelor, referința criticii științifice negative la adresa Bibliei. Conform lui Bucaille, Biserica creștină prin Sinoadele ecumenice ar fi ales în mod deliberat și definitiv numai patru Evanghelii. Lucrul acesta s-ar fi făcut cu scopul de a elimina literatura incompatibilă cu dogmele creștine. Astfel, Bucaille et. alii sugerează faptul că dogmele creștine, printre care și dumnezeirea lui Hristos, ar fi născociri ale creștinilor elini care nu ar fi reușit să treacă definitiv de la politeism la monoteismul iudaic, astfel s-ar fi creat ceva intermediar, i.e. creștinismul. Această speculație pseudo-plauzibilă justifică uzul scrierilor apocrife în apărarea islamului și incriminarea creștinilor, în special a clericilor, de falsificare a credinței⁵⁴. Prin urmare, teologii musulmani acceptă Scriptura deoarece transmite detalii legate de anumite locuri din

⁵² Apologetica islamică face adesea uz de evanghelia apocrifă a lui Barnaba deoarece conținutul evocă câteva concepte potrivite islamului. Astfel, este negată dumnezeirea, crucificarea și învierea lui Iisus. Evanghelia pune toate aceste învățături pe seama ucenicilor lui Iisus. Textul evangheliei lui Barnaba s-a păstrat în două versiuni manuscrise italiene și spaniole. Manuscrisul italian este datat în jurul anului 1600. Există evidențe care sugerează că versiunea spaniolă este o traducere a versiunii italiene. Analiza conținutului textului demonstrează că evanghelia a fost scrisă în prima jumătate a sec. XIV. Totuși, nu se cunoaște autorul scrierii. Jan JOOSTEN, „The Date and Provenance of the Gospel of Barnabas”, în: *The Journal of Theological Studies*, 61, 1, <<https://academic.oup.com/jts/article-lookup/doi/10.1093/jts/flq010>> (1 aprilie 2010). Anumite detalii ale conținutului evangheliei – greșeli geografice și istorice – demonstrează faptul că evanghelia nu putea apărea mai devreme de sfârșitul sec. IV. În 1986, presa turcă anunță descoperirea unui manuscris al evangheliei lui Barnaba pe care cercetătorii din Turcia l-ar fi datat din sec. V. Textul este scris în limba siriacă și urma să fie expus în Muzeul din Ankara. Totuși, cercetătorii nu au avut acces la text până astăzi, iar analiza pozelor puse la îndemână de presa turcească ar sugera că știrea ar fi un fals, deoarece se pot descifra cuvintele “în anul Domnului 1500”. Boris KÁLNOKY, „Apostel für Mohammed: Manuskript-Fund in der Türkei – Brücke zum Islam?”, în: *DIE WELT*, 28 februarie 2012.

⁵³ H.M. BAAGIL, *Dialogul între musulman și creștin*, p. 55.

⁵⁴ Cf. M. BUCAILLE, *The Bible, the Qur'an and science*, pp. 59–60.

Coran și totodată este mediu de a intra în dialog cu creștinii⁵⁵. În același timp își permit să o combată și depun eforturi să o schimbe acolo unde nu este în concordanță cu învățătura islamică conform Coranului.

CONCLUZII

SCRIPTURA – ȘANSĂ SAU POTICNIRE ÎN DIALOGUL INTERRELIGIOS?

În dialogul religios dintre cele trei mari religii: creștinism, iudaism, și islamism, Scriptura pare un element care ar ușura dialogul și o șansă de apropiere deoarece este comună tuturor părților. Toți consideră Scriptura a fi revelată și prin urmare cuvântul lui Dumnezeu. Totuși, musulmanii îl consideră cuvântul lui Dumnezeu alterat de influențe păgâne⁵⁶, iar Coranul – revelația ultimă, corectată și neschimbată⁵⁷. În același timp, iudeii consideră Vechiul Testament norma de comportament pentru a dobândi viața veșnică⁵⁸. Creștinii în schimbă consideră Vechiul Testament o pregătire pentru descoperirea Fiului lui Dumnezeu întrupat în Noul Testament (Galateni 3,24-25). Or, din aceste motive deja vorbim de o diferență în abordarea Scripturii, ceea ce îngreuiază dialogul. La aceasta se adaugă și diferențele interconfesionale din cadrul creștinismului legate de inspirația și interpretarea Scripturii. Prin urmare, dialogul interreligios cu fiecare confesiune creștină va decurge în cele din urmă diferit, chiar dacă în anumite privințe va coincide⁵⁹. Însă, dialogul interreligios este modelat astăzi și de alte variabile precum: abuzul religiei pentru promovarea violenței, integrarea refugiaților în țările vest-europene, conviețuirea dintre creștini și musulmani etc. Datorită necesității integrării refugiaților musulmani în țările vest-europene, dialogul decurge mai mult pe teme legate de mediu, integrare și conviețuire decât pe teme teologice-dogmatice. Dificultatea dialogului dintre creștini și musulmani se observă din comentariul juristei iraniene Hamideh Mohagheghi în 2005, la adresa declarației evanghelice de la Barmen din 1935/60. Dacă declarația era înțeleasă ca o mărturisire împotriva nazismului și ideii de Führer al națiunii creștinii evanghelici recunoscând un singur salvator al omenirii, pe Iisus Hristos, jurista iraniană îl vede ca un obstacol în dialogul cu musulmanii, pornind de la cuvintele Scripturii pe care se întemeiază declarația: „Eu sunt calea, adevărul și viața, nimeni nu vine la Tatăl decât prin Mine” (Ioan 14, 6). Criticul deduce din aceasta exclusivismul creștinismului – o denigrare și chiar subminare a altor credințe și sisteme religioase. Apoi expune mărturi-

⁵⁵ În majoritatea cazurilor fac aceasta cu scopul convertirii sau cel puțin al demonstrării superiorității islamului.

⁵⁶ Acest considerent justifică necesitatea unei noi revelații desăvârșite și nealterate pe care musulmanii o văd în Coran.

⁵⁷ H.M. BAAGIL, *Dialogul între musulman și creștin*, p. 12.

⁵⁸ Rabi Hillel, Mishna, Pikei Avot 2.7

⁵⁹ Treimea, Iisus Fiul lui Dumnezeu, Mântuirea prin iertarea păcatelor dobândită întru moartea și învierea lui Hristos.

⁶⁰ „Barmer Theologische Erklärung”, <<https://www.ekd.de/Barmer-Theologische-Erklärung-11292.htm>>, 1 februarie 2020.

sirea de credință musulmană conformă căreia Iisus ar fi doar un profet printre alții, iar întruparea, suferința și moartea lui Dumnezeu întrupat pentru păcatele omenirii ar fi inacceptabile, ca o religie mai umană și mai potrivită pentru toți⁶¹. Acest lucru demonstrează faptul că diferențele teologice sunt mai mari decât ideea de monoteism monopersonal sau pluripersonal.

În același timp, declarația rabinilor ortodocși din 2015 declară creștinismul voit de Dumnezeu și prin urmare o cale de mântuire rezervată neamurilor. Conform declarației, rolul lui Iisus a fost ridicarea Torei la cel mai înalt rang între neamuri și eliberarea neamurilor de idolatrie. Totuși, creștinismul și iudaismul sunt căi separate pe care Dumnezeu vrea să conducă pe Israel și neamurile⁶². Cu alte cuvinte, recunoașterea lui Iisus ca Mântuitor al tuturor rămâne inacceptabilă pentru iudei și astfel un tabu în privința dialogului⁶³. Dimpotrivă, un dialog irenic se va concentra asupra asemănarilor, i.e. asupra lui Avraam și monoteismul său. Or, astfel Avraam devine mai important decât Cel care a fost făgăduit că va ieși din Avraam, i.e. Mesia, Izbăvitorul lumii⁶⁴.

⁶¹ Dirk Ch SIEDLER et alii (eds.), *(K)eine Chance für den Dialog? Christen und Muslime in der pluralen Gesellschaft. Beiträge zu kontroversen Themen*, Alektor Verlag, Berlin, 2007, pp. 89–100.

⁶² „Orthodoxe Rabbiner, Erklärung zum Christentum: «Den Willen unseres Vaters im Himmel tun: Hin zu einer Partnerschaft zwischen Juden und Christen» vom 3. Dezember 2015”, în: *Kirche und Israel. Neukirchener theologische Zeitschrift*, 1.16 (2016), p. 92.

⁶³ Shalom BEN-ḤORIN, *Bruder Jesus: der Nazarener in jüdischer Sicht*, coll. Ben-Ḥorin, *Shalom 1913-1999 Die Heimkehr*, Ungek. Ausg., 10. Aufl., Dt. Taschenbuch-Verl., München, 1987.

⁶⁴ „ἢ μὴν εὐλογῶν εὐλογήσω σε καὶ πληθύνων πληθυνῶ τὸ σπέρμα σου ὡς τοὺς ἀστέρας τοῦ οὐρανοῦ καὶ ὡς τὴν ἄμμον τὴν παρὰ τὸ χεῖλος τῆς θαλάσσης, καὶ κληρονομήσει τὸ σπέρμα σου τὰς πόλεις τῶν ὑπεναντίων“ (Facerea 22,17)